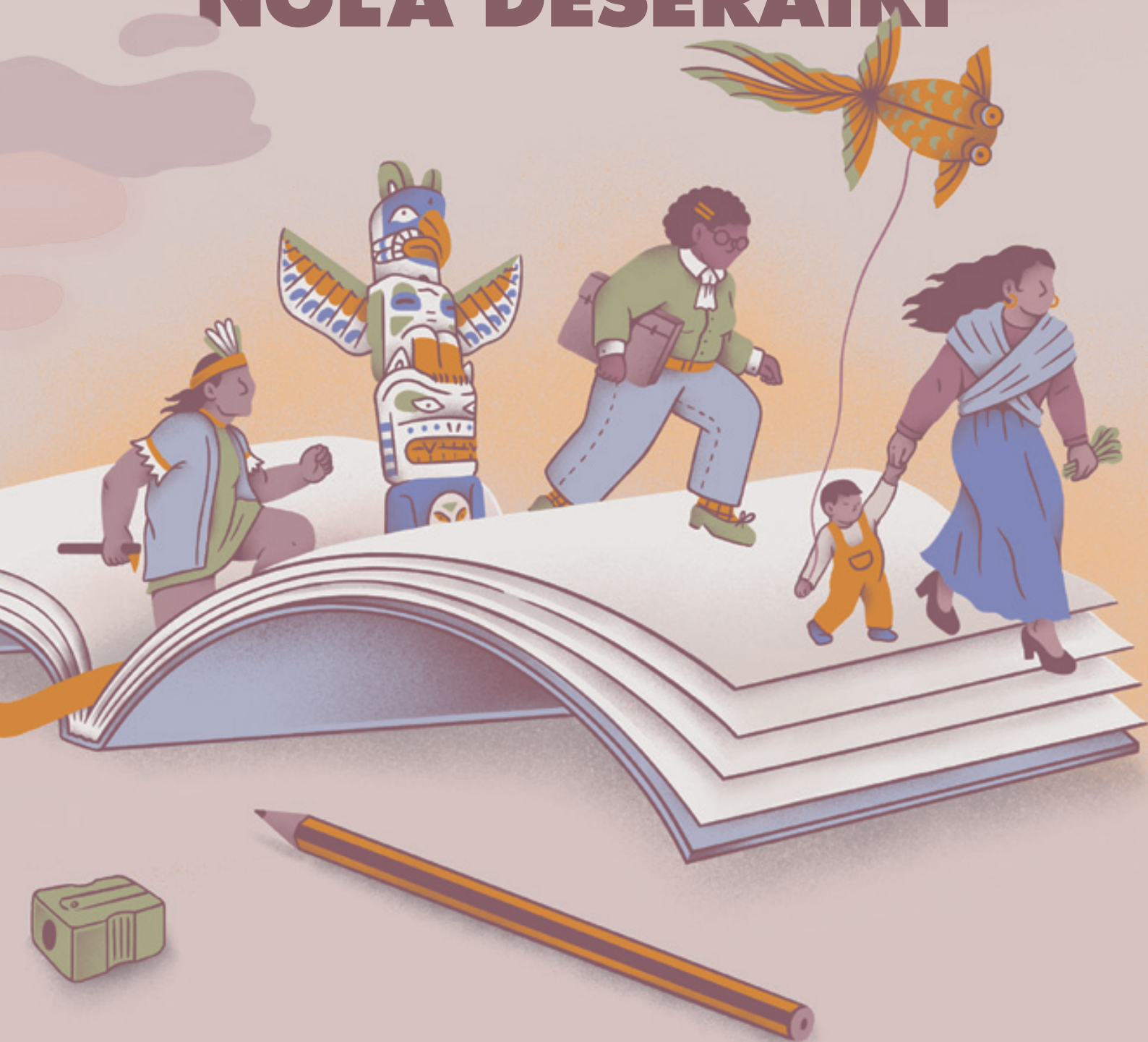

ESKOLA EUROZENTRIKO ETA ZURIA NOLA DESERAIKI

Mendebaldeak munduko ezagutzak kolonizatu eta ezabatu ditu, errelato mugatu eta desitxuratua nagusituz; herri askoren errepresentazio falta horrek, baita irakasleen espektatibek ere, kolektibo minorizatuetaiko ikasleen autoestimuan eta eskola-ibilbidean eragin nabaria du. Hezkuntza dekolonizatzeko gakoez, bizikidetzarako espazioez, arrazakeria eta ijitofofia gainditzeko estrategiez, protokolo eta plan espezifikoaren premiaz, gure jarrerak aztertze beharraz, segregazio politikez eta familiek eskolan parte hartze bidez aritu dira erreportaje honetako lau aktibistak.

 MIKEL GARCIA IDIAKEZ
 PAULA ESTÉVEZ

Integrazioaren paradigma batetik gatz eta horrek eragin du gure ikasle asko 'besteak' gisa sailkatzea; gure kulturak partekatu beharrean, besteen kulturak desintegratu ditugu, nahi baino maizago". Aurkezpen horrekin abiatu da STEILAS sindikatuaren idazkaritza feministak antolatutako saioa. Lau emakumek hartu dute parte solasaldian: Tamara Claveria Gimenez, AMUGE Euskadiko Emakume Ijitoen elkartearen lehendakariordea; Jeanne-Rolande Dacogna, Garaipen kolektibo feministak antiarrazistako eta Euskadiko Afrikar eta Afrikar ondorengoen elkartearen kidea; eta Irati Barriocanal Martinez eta Natasha Rueda Cardenas, Gasteizko alde zaharrean bizikidetzatza sustatzea helburu duen Goian aisialdi elkartearen partaideak.

CURRICULUM ETA ESKOLA-IBILBIDE BAZTERTZAILEA

"Curriculumean txertatu behar dira pertsona ijitoak eta haien jakintza, gauza interesgarri asko ditugulako transmititzeko. Gure kulturari balorea eman behar diogu eta ijito herrian dauden erreferente positiboak lehen mailan jarri behar ditugu, ez dadin betikotu buruan dugun imajinarioa, hedabideek hainbeste sustatua", dio Tamara Claveriak. Izan ere, curriculum baztertzaile baten ondorioa da ijito ikasleak autoestimu oso baxua duela eta uste duela ez dela gai izango eskola arrakastaz bukatzeko. "Beretzat, eskola graduatua da lor dezakeen helburu gorena, hori delako jaso ohi duen mezua. Nik neuk Batxilerrak ikasi nahi nuen eta gradu ertaineko ikasketetara bideratu ninduten, badiudielako ijitoek ez dugula gaitasunik curriculum normalizatu bati erantzuteko".

Oro har ijitoek eskolarekiko duten harremana argigarria da: Claveriaren hitzetan, eskola derrigorrezkoa dela jakin arren, jakin badakite baita ere eskolak ez diela enplegurik ziurtatuko, "ijitoak ez garelako kontratatze modukoak gizarte honetan", eta beraz marko horretan ikasle ijitoak ez du eskola bere sentitzen. "Zuentzat lana da inportanteena, horretarako formatzen zarete eta zuen estatus soziala da duzuen lanaren arabera, baina guretzat halakorik ez da existitzen, ez gaituztelako enplegatuko, eta gure balioa eta aitortza soziala gure komunitatearen parte izateak ematen

digu". Horregatik da hain inportantea bestelako curriculum bat: "Ikasketak duen gauzarik garrantzitsuenetakoa da amets egiten laguntzen dizula, zailtasunak bihurtzen dituela aukera, eta hori da curriculumarengandik behar duguna, diskurtsoa humanizatuko duen curriculumak, arrazakeriak deshumanizatu egin gaituelako. Txikitatik ezagutu dadila gure herriak jasan duen jazarpena, errepikatu ez dadin lehenengo kontatu egin behar delako: gure historiak curriculumaren parte izan behar du, gure herriarekiko dagoen zorra da. Eta gure historia kontatu dadila ikuspegi antiarrazista eta feminista batetik, ez dugu nahi berriro ere ikuspegi paternalista gailentzerik".

AUTOPERTZEPZIO NEGATIBORAKO BAZKA

Kultura minorizatuak hezkuntza materialean ikusgarri egitearen garrantzia nabarmendu du baita ere Jeanne-Rolande Dacogna, baina kontuan izanda ez agertzea bezain kaltegarria dela "gaizki" agertzea: "Ikasle hauei eta hauen kulturari buruz hitz egiten denean guztia negatiboa bada, edo testu-liburuetan ez badira inoiz agertzen, nola eraikiko dute autopertzepzio positibo bat? Ispilu eta erreferente positiboak behar dituzte, autoestimua bide horretan eraikitze eta gizarte honen parte sentitze. Sarri ikasle hauetaz dugun irudia da biktima direla, premiak dituztela edo mehatxu direla sistemarentzat, ez dakigulako oso ondo denontzako aukera berdintasuna nola materializatu, batzuetan ez dagoelako nahikoa baliabide, edo horretarako nahikoa gaitasun, nahikoa gogo..."

Egungo jakintzaaren hegemonia eurozentriko, arrazista eta matxista ulertzeko, prozesu historiko baten emaitza dela gogoratu du Dacogna: munduko herri ugariren jakintzak ezabatu egin dira, Mendebaldeak jartzeko jakintza erdigen. "Europako sorginak ezabatu zituzten, emakumeen ezagutza ezabatze; Al Andalusen bizi ziren arabiarrek eta judutarrek berdin, haien liburutegiak erre eta Europatik bota zituzten, garbiketa etnikoa egin zuten. Europatik atera eta Afrikan, Amerikan eta Asian genozidioa eta epistemizidioa zabaltu zuten, inbaditutako herrietako ezagutza suntsituz. Horretarako, justifikazioa zen barbaroak zirela, atzeratuak, eta euro-

“Ikasle hauen kulturaz hitz egiten denean guztia negatiboa bada, edo testu-liburuetan ez badira inoiz agertzen, nola eraikiko dute autopertzepzio positibo bat? Ispilu positiboak behar dituzte autoestimurako, gizarte honen parte sentitze”

Jeanne-Rolande Dacogna

parrek zibilizatzea behar zutela. Pentsa, testu-liburu batzuetan oraindik Amerikaren aurkikuntzaz hitz egiten da, nola izango da aurkikuntza bertan jada jendea bizi bazen? Beste adibide bat: Giza Eskubideen Gutunaz galdetzen baduzu, jendeak esango dizu europarrek asma-tua dela, baina giza eskubideen lehen gutuna XIII. mendekoa da eta Maliko inperioak jaso zuen”. Gainerako herrien ezagutza ezabatzeaz gain, beste bi adar ditu jakintza kolonizatze prozesuak: ezagutza horiez jabetzea (hainbat herri-tako ezagutza medikoa hartu eta paten-tatu egin dute farmazeutikek, azaldu du Dacougnak) eta gainerako herrien eza-gutza gutxiestea. “Horrela eraikitzen da hegemonia, eta hori hezkuntzan sustrai-tuta dago, ez bakarrik Europan, Afrika-ko unibertsitateetan ere Mendebalde-a nagusitzen da curriculumean, mundu-ko eliteak jakintza eurozentriko horren arabera formatzen dira”.

Hegoaldean kontzientzia hartu eta pixkanaka paradigma aldatzeko lanean ari diren moduan, gurean ere munduko herrietako jakintzak ikusgarri egitea eta curriculumean barneratzea inportantea dela deritzo Dacougnak, beste historiei ateak irekitzea, ikasle guztiak aberas-tuko direlako, baita “bertako” deitzen ditugun ikasleak ere. Eskolak ateak ireki behar dizkie beste historiei, aktibismo-tik eta esku-hartze sozialetik eraikitzen diren jakintzei, emakumeen ezagutzari, “jakintza unibertsalaren ordeiz izan da-din jakintza pluribertsala”.

IRAKASLEEN JARRERA ETA ESPEKTATIBAK, FUNTSEZKOAK

“Bitxia da: inork ez du zalantzan jar-tzen sistema patriarkala dela gurea, eta ondorioz barneratuta ditugula hainbat jarrera matxista, baina sistema arrazista dela eta gizartean bezala ikasgelan arra-zakeria presente dagoela diodanean, auzitan jartzen didate hori hezitzaileek: eurek ez dutela halakorik egiten, ikasle guztiak berdina direla beraientzat...”, dio Tamara Claveriak. “Arrazakeria da pentsatzea ume ijito bat ikasgelan iza-tea gatazka-iturri izango dela; eta ikas-le ijito baten familia eskolara deitzen denean, beldurra zaielako familiarekin ikastetxe erdia biltzea, hori ere arraza-keria da, baita haiekiko harremana hie-rarikoa izatea ere, adibidez gurasoei adierazten zaienean ‘hau eta hau egin behar duzue, guk dakigulako zer den egin behar dena’”.

Gure aurreiritzi eta estereotipoen

kontzientzia hartzea da lehenengo pau-soa, guk egiten ez duguna ari garelako ikasleei eskatzen: “Nahi dugu ez deza-tela jarrera arrazistarik izan, helduok etengabe ditugunean”, kritikatu du Cla-veriak. Are, kultur-aniztasunaren ize-nean diskriminatzen dituztela salatu du: “Lehen esaten ziguten ijito izateaga-tik gutxiago ginela, eta orain diskurtsoa da ijitoak beste kultura bat garela eta ezberdin tratatu behar zaigula; prakti-kan diskriminazio bera da. Ikusi jolasga-raia: ijito ikasleak alde batean, gero bes-te hainbat ikasle erdigunean jolasten, eta urrunago neskak taldetxoan. Apurtu dinamika horiek, egin jolas kooperati-boak, jolas hezitzaileak... eskola ezin-bestekoa baita norberaren eraikuntzan. Ezin zaio ikasle ijitoari denbora guztian errudun sentiarazi eta arazoa bera dela sinetsarazi, egitura ez dagoenean pres-tatuta pertsona guztiak modu berean sentitu gaitezen amets honen parte”.

“Ezin zaio ikasle ijitoari denbora guztian errudun sentiarazi eta arazoa bera dela sinetsarazi, egitura ez dagoenean prestatuta pertsona guztiak modu berean sentitu gaitezen amets honen parte”

Tamara Claveria

Pigmalion efektua mahaigaineratu du Jeanne-Rolande Dacougnak: laburrean, efektu honen arabera hezitzaileak ikas-leengan itxaropen handiak dituenen ikasleek emaitza hobeak lortzen dituzte itxaropena txikia denean baino. Alegia, irakasleak ikaslearengan dituen espektatibek baldintzatuko dute ikaslearen arrakastarako aukera, “eta aurreiritzie-kin jokatzeko badugu, migratzaile eta ijitoekiko espektatibak automatikoki baxuak badira, pentsatuz hezkuntza sis-tema tamalgarri batetik datozela edo maila nahikorik ez dutelako hemengo hezkuntzaren kalitatea okertuko dutela, arazo gisa ikusiko ditugu, kapaz ez diren pertsona gisa. Hori guztia barneratuta

badugu, zaila da ikasle horiengan es-pektatiba altuagoak izatea, eta ondo-rioz, haienganako jarreraren ere eragina izango du”.

Gako interesgarria gehitu du Dacoug-nak: “Umeetako batzuk, jatorri atzerri-tarra izan arren, hemen jaioak dira. Ezin dugu jarraitu euren atzerriartasuna az-pimarratzen; inportantea da hemengo parte direla nabarmentzea eta hori in-dartzea”.

Dakiguna eta egiten duguna eten-gabe berritzen joan behar dugula dio Natasha Ruedak: ohiturak, erritmoak, dinamikak, kontzeptuak... ez baitira berdinak batzuentzat eta besteentzat. “Eskola ematen ari garenean, ongi uler-tzen digute ikasle guztiek? Eta haien fa-miliek?”. Aniztasuna gestionatzea “ez da festa kultur-anitzak egitea eta ikasle musulmanak ditugulako kus-kusa jatea”, dio Ruedak: “Ikasle bakoitzaren indi-bidualtasunari egin behar diogu kasu, ikasle bakoitzak bere familia, herri eta eskualdearen erreferentzia jakinak izango dituelako, eta agian gure ikasle marokotarrak ez du kus-kusa jaten. Ez du eskatzen sekulako ikerketa lana egi-tea, galdetzea baizik, entzuten jakitea”. Ruedak erdigunean jartzen du ikasleen benetako parte-hartzea eta dena hitz egitea; “gatazka ez da ezkutatu behar, alderantziz, aukera da gertatzen dena lantzeko”.

Begirada zabalagoa proposatu du Da-cougnak: gizarte jakin baten barruan dago eskola, zein gizarte nahi dugu erai-ki? Eragin dezagun gizarte justuagoa lortzeko. “Kontua ez da heroiko jartzea, baina egunerokoan zaindu dezakegu gure jarrera, egiten dugunak ez ditzan sostengatu hainbat kolektibok jasaten duten menpekotasuna, diskriminazioa eta deshumanizazioa. Indibidualki egin dezakegu, gure espazio txiki eta parte-katuetan, baita kolektiboki ere, aintzat hartuta pertsonak ez garela identitate itxiak, faktore sozial ugari gurutzatzen gaituztela eta borrokak interseksionala izan behar duela, gizarte utopiko horren bidean”.

BALIABIDEAK, FORMAZIOA, PLAN ZEHATZAK

Aniztasuna lantzeko eta kudeatzeko, baliabideak behar direla aldarrikatu dute solaskideek, besteak beste behar handiagoa duten zentroetara baliabide gehiago bideratu daitezen eta aukera berdintasuna bermatzeko ikasle guz-tiek hezkuntza baliabideak izan ditza-

SEGREGAZIOA. Esaten badugu auzoan integratuta dagoen eskola nahi dugula, baina auzoen arabera segregazioa ematen bada, abiapuntuan dago arazoa. Non bizi da baliabide gutxien duen jendea? Non bizi dira ijitoak, non arrazializatuak eta migratzaileak?

AMUGE

ten. Pandemia eta konfinamendu garaian desoreka argi ikusi dela adierazi du Tamara Claveriak, eta pobrezian bizi diren eta ikasteko espaziorik ere ez duten ikasle ugariri ez zaizkiela iritsi behar dituzten baliabideak. “Zentro batzuetan SIM txartel kopuru mugatu bat banatu dute, irakasleen ustez ongien aprobatxatuko zituzten ikasleen artean. Nola da hori posible? Ikasle jakinen eskubiak urratu dituzte berriz ere, aurreikusi dutelako ikasle horiek ez zutela baliabidea behar bezala aprobetxatuko; hori da ikasle ijitoez dagoen irudia”.

Gai honetan irakasleak formatzea inportante jotzen dute solaskideek, baita bizikidetza eta aniztasuna nola landu zehaztuko duten planak izatea ere, ikas-tetxearen borondatearen esku utzi ordez. “Irizpide konkretuak dituen gida hezitzailea ongi dator, tarteka birpasatzeko aukera izan dezagun –azaldu du Irati Barriocanalek–. Gatazkaren bat dagoenean, adibidez, begiratu gida eta ebaluatu, ea horko irizpideak jarraitzen ari garen, zerk egin digun ihesi... Ikas-tetxearen organigraman lekua izan behar du gai honek, ez soilik diskurtsoan; batzorde bat, harrera protokolo bat, fami-

liei zuzentzeko irizpide batzuk, ikasleen hizkuntza ezberdinak integratzeko neurriak... Horrek guztiak zehaztuta egon behar du”. Ildo horretan, ijito herriaren

“Inork ez du zalantzan jartzen sistema patriarkala dela gurea, barneratuta ditugula hainbat jarrera matxista, baina ikasgelan arrazakeria presente dagoela diodanean, auzitan jartzen dute hezitzaileek: eurek ez dutela halakorik egiten”

Tamara Claveria

egoerari buruzko diagnostikoa egitea premiazkoa ikusten du Claveriak, ijito ikasleen eskola-ibilbideari buruzko datuekin, errealitate horretatik abiatuta

hezkuntza plan zehatzak garatu ahal izateko.

Gaiari buruzko formakuntza espezifiko irakasleentzat bakarrik ez, ikasleei txikitatik ematea aldarrikatu dute. “Txikitatik sortu behar da kontzientzia, lortzeko adibidez haur *paio* bat izatea beste haur *paio* bati arreta deitzen dio-na, portaera arrazista izan duelako”, dio Claveriak.

NOLA ERAIKI KOMUNITATEA, NOLA INPLIKATU FAMILIAK

Bat egin dute denek: komunitatea da oinarria, aniztasunean hezteko. “Nire familia hona iritsi zenean –azaldu du Claveriak–, *paio*ek eta *ijito*ek elkarri laguntzen zioten, baina jada ez gaude elkarrekin auzoetan eta asko indibidualizatu dira borrokak: norberak berea borrokatzen du, eta hori ez da bidea”. Afrikan erabiltzen duten “ubuntu” hitza ekarri du gogora Dacounak: “Ubuntu esan nahi du ni naizela komunitate baten parte naizen heinean; ikuspegi komunitarioa erdigunean dago. Mendealdean, ordea, oso indibidualista da ikuspegia, pertsonak txanpinoiak bagina bezala, eta ez da erreala, bere baitan

hartuko gaituen komunitatea behar dugulako hazteko”.

Bide horretan, Goian bezalako aisialdi elkarteak eskolaren osagarri direla sinetsita dago Irati Barriocanal: “Ariketa interesgarria da ikastetxeko atea ireki eta inguruan konplize ditugunekin harremanak sustatzea: auzokideak, inguruko elkarteak... elkarrekin bidea egiteko. Banatuta bizi gara eta elkar topatzeko espazioak ezinbestekoak dira elkar-ezagutza bultzatu eta estereotipoak gainditzeko. Gainera, gure aisialdi elkarteak eta oro har hezkuntza ez formalak malgutasun handiagoa eskaintzen du, adibidez familiei harrera lasaia eta informalagoa egiteko eta harreman horizontalagoak eraikitzeke. Sarri, eskola familiekin harremanetan jartzen denean zerbait txarto doalako izan ohi da eta presioa sor dezake hainbat gurasorengan, batez ere hizkuntza menperatzen ez badute edo funtzionamendua ongi ulertzen ez badute. Gu familiekin gauza positiboak partekatzen saiatzen gara,

eta entzuten. Azken finean, guraso guztiek nahi dute onena seme-alabentzat, eta esperientziak esaten digu, halako saiakeren ostean, gurasoek baietz, parte hartu nahi dutela”.

Hezkuntzan, ordea, gainbehera dago familiekiko harremana, Dacougnaren ustez: “Azken buruan, Eskola Kontseilua baino ez da geratzen familiek parte hartzeko”. Barriocanalek aipatu moduan, zailtasunak daudenean bakarrik ez, familiengana harrera egiteko, gauza onak partekatzeke, laguntzeko eta eskolan parte har dezaten sustatzeko ere gerturatzea komeni da. “Eta familiarekin gatazkaren bat badugu, inportantea da ezberdintzea zer den inportantea (non dagoen muga) eta zer ez den hain inportantea eta negoziatu dezakegun familiarekin”, gaineratu du Natasha Ruedak.

Guraso migratzaile askok dituzten bizi eta lan baldintza prekarioak nabarmendu ditu Dacougnak: “Etxe batean egun osoz lanean bazabiltza, ez duzu erraza eskolan parte hartzea, eta

hala ere, gauza bat esango dut: ongi eta atsegin hartzen zaiola sentitzen duen gurasoak bai hartuko du parte. Eta hor denok aterako gara irabazten, hona iritsi garen gutako askok parte-hartzean esperientzia handia dugulako, gure jakintza dakargu eta ekarpena egin dezakegu, ez gara ikustera mugatzen diren pertsonak”.

Esperientzia interesgarria jarri du Ruedak mahai gainean: aniztasun handiko ikastetxe batean, guraso elkarteak berriki ikusi du kolektibo askoren errepresentazioa falta zela eta horri buelta emateko prozesua martxan dute. Gakoa izan da kolektibo bakoitzean erreferentziak lortzea, lotura lana egingo duten gurasoak, kolektibo ezberdinen parte-hartzea bultzatuz eta errepresentazio orekatuagoa lortuz. “Hitz egin, hitz egin eta hitz egin, elkarren berri izatea funtsezkoa da, jakiteko halako gurasori informazioa ez zaiola iritsi eta helarazi behar zaiola, beste hark ez duela ongi ulertu eta laguntza behar duela...”.

GATAZKA. Goian elkarteko Natasha Ruedak erdigunean jarri du ikasleen benetako parte-hartzea eta dena hitz egitea; “gatazka ez da ezkutatu behar, alderantziz, aukera da gertatzen dena lantzeko”.

Online izan da saioa. Goian, ezker-eskuin: Tamara Claverie eta Bea Umbon aurkezlea (Steilas). Behean, Jeanne-Rolande Dacougnak, Irati Barriocanal eta Natasha Rueda.

SEGREGAZIORA KONDENATUTA?

Aurretik aipaturiko guztiak ez du askorako balio, ikasleak burbuilatan hezitzen baditugu, jatorriaren eta faktore sozioekonomikoen arabera segregatuta; horrela ezinezkoa da komunitate anitzak loratzea. Tamara Claveriak dio garai batean soilik ijitoentzako eskolak sortzen zituztela, eta gaur egun errealtate hori mantentzen dela, “ez egituraz, baina bai praktikan”. Hizkuntza ereduak eurak segregatzaileak direla adierazi du. “A ereduak segregatzaileak da”, eta Bilboko Otxarkoaga auzoan lortu berri duten eskaera historikoa pozik jakinarazi du: “Azkenik ere D ereduko ikastetxea izango dugu auzoan, baina aldarrikapenak oihartzuna izan zezan honetan ere *paioekin* bat egin behar izan dugu”.

Baliabide ekonomiko gutxiko ikasleak baino ez dituzten ghetto-ikastetxeetara irakasleak sarri desmotibatuta doazela gaineratu du Dacougnak, “*marroia* tokatu zait” pentsatuz. “Horrela bizi duen irakaslea saiaturiko da lehenbailehen zentro horretatik alde

egiten eta irakasle bat bestearen atzetik izango dute ikastetxean, horrek eskola proiektuari eta ikasleei eurei

“ Eskola familiekin harremanetan jartzen denean zerbait txarto doalako izan ohi da. Gu familiekin gauza positiboak partekatzen saiatzen gara, eta halako saiakeren ostean, esperientziak dio baietz, gurasoek parte hartu nahi dutela”

Irati Barriocanal

egiten dien kaltearekin. Azkenean, zailtasunak pilatuz doaz eta gazte hauek ez dituzte ikasketak amaituko, aurre-

tik ondorioztatua genuena errealtate bihurtuko da”.

Claveriak garbi du: bizi garen auzoko eskola da gure seme-alaben eskola, eta berau eskolarik onena izan dadin egin behar dugu borroka. Dena den, ezin dugu ahaztu etxebizitza politikak ere segregatzaileak direla, dio Dacougnak: “Esaten badugu auzoan integratuta dagoen eskola nahi dugula, baina auzoen araberrako segregazioa ematen bada, abiapuntuan dago arazoa. Non bizi da baliabide gutxien duen jendea? Non bizi dira ijitoak, non arrazializatuak eta migratzaileak? Eta auzoren batean kultur-aniztasun handiagoa dagoenean, ikusten dugu aipaturiko kolektiboetako ikasleak iritsi ahala besteak ikastetxetik ateratzen dituztela beste norabait eramateko. Minoria etnikoen ghetto-eskolak ditugu batetik, eta zortzi euskal abizen dituzten haurren ghettoak bestetik. Hori hezkuntza politiken ardura ere bada: bideratu ikasleak ikastetxeetara oreka aintzat hartuz, aukera berdintasuna bermatzeko eta frogatzeko benetan gizarte inklusiboa nahi dugula”. ●